

VARIA

Historia artis

Bak Áron*

Az élet tánca

Révai kis lexikona 1936-ban közölte Edvard Munch *Az élet tánca* című festményének fekete-fehér reprodukcióját a modern külföldi festők mellékletében.¹ A „tánc” magyar szavunk német közvetítéssel honosodott meg nyelvünkben. Jelentése: a zene hangjaira ritmikusan mozogni, ugrálni, könnyedén és gyorsan forogni.² Az ókorban azt a körtáncot jelentette, amelyben a nők vagy férfiak összefogózva körben forognak.³ Ez a tánc az örömet fejezte ki. Témája már az ókortól ismert a képzőművészetben, amint azt a Kr. e. 4–5. századból származó *Táncoló peucetiai nők* című falfestmény is bizonyítja az olaszországi Ruvo di Puglia (Bari megye) táncosainak sírján.⁴

Az 1880-as években Auguste Renoir festett több tánc témájú képet: *Moulin de la Galette*, *Táncmulatság falun*, *Táncmulatság a városban* és *Táncmulatság Bougivalban*.⁵ 1910-ben pedig Henri Matisse festette meg a nagyhírű *A tánc* című tablóját.⁶

Az eddig említett művek mind a táncoló személyek felszabadult örömét fejezik ki. Edvard Munch 1900-ban készült képe viszont eltér ettől.

* Bak Áron (Velemér, 1945 – Kecset, 2012) református lelképásztor (Mezőkeszű, Sajószentandrás, Szentkeresztbánya, Bágy) és festő, a Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet könyvtárosa (1990–1993), teológiai tanulmányait, fordításait és művészettörténeti írásait a *Református Szemle*, az *Igehirdető*, a *Keresztény Magvető*, az *Erdélyi Művészet* és a *Székelyföld* közölte. Meg nem védett doktori dolgozatának címe: *A két testamentum kontinuitása és diszkontinuitása Lukács írásában, Keresztelő János üdvtörténeti szerepének ábrázolásában*. Egyéni kiállítása volt Székesfehérváron (1998), Szászrégenben (2005), Kolozsváron (2002, 2003) és Székelyudvarhelyen (2006).

¹ Ld. Révai kis lexikona. *A mindennapi élet és az összes ismeretek enciklopédiája. A–Z*. Szerkesztette Csekei Varjú Elemér. Révai Irodalmi Intézet, Budapest 1936, 328.

² Ld. Tánc. In: Benkő Loránd (főszerk.) et al. *A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára*. III. kötet. Akadémiai Kiadó, Budapest 1976, 837.

³ Ld. חוה I. In: Gesenius, Wilhelm: *Hebräisches und aramaisches Handwörterbuch über das Alte Testament*. Bearbeitet von Dr. Frants Buhl. Unveränderter Neudruckde der 1915 erschienenen 17. Auflage. Springer-Verlag, Berlin-Göttingen-Heidelberg 1962, 217–218. Ld. még Pecz Vilmos: Chorus, χορός, kar. In: Pecz Vilmos (szerk.): *Ókori lexikon. I–II. kötet*. Franklin-Társulat Magyar Irod. Intézet és Könyvnyomda, Budapest 1902, 1904, I., (411–413) 411. Szamosi János: Ὀρχηστική, ὄρχησις, saltatio. In: uo. II., (278–283) 280.

⁴ Ld. Szabó Attila: *Művészettörténet képekben. A kezdetektől napjainkig*. AKG Kiadó, Budapest 1997, 232. kép.

⁵ Ld. Weyden, Rogier van der: *Híres festők 4. Az életük, ihletük és műveik. Auguste Renoir*. Eaglemoss Hungary, Budapest é. n.

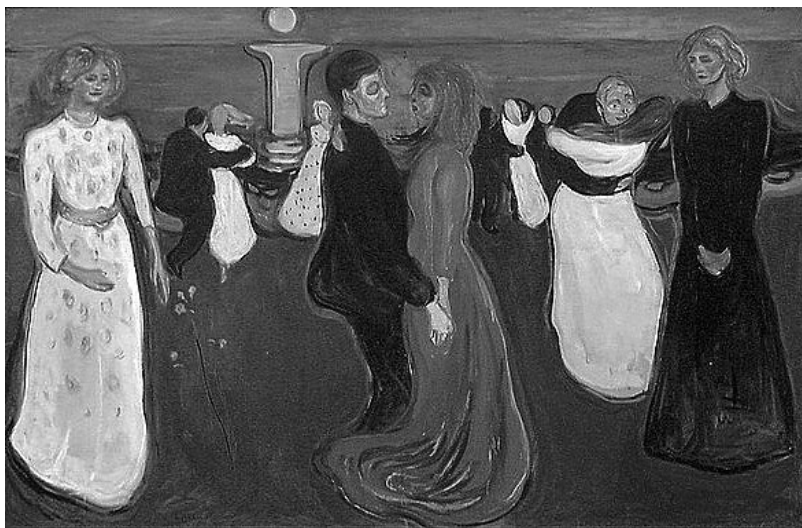
⁶ Ld. Kámpis Antal: *Matisse*. Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata, Budapest 1964, 12. melléklet.

Edvard Munch 1863-ban született egy dél-norvégiai, tuberkulózisra hajlamos családban. Apja orvos volt. Ötéves korában elveszítette édesanyját, aki tüdőbajban halt meg. Ettől kezdve a gyászban megrendült apa visszavonult, és szorongásrohamokban szenvedett. Nemsokára két testvérét is elveszítette. Mindez rányomta bélyegét egész életére. Édesanyja halála után a család irányítását nagynénje vette kézbe, aki maga is festő volt. Műszaki iskolába iratkozott és mérnöknek készült, viszont gyenge egészsége miatt nem tudta befejezni tanulmányait.

Tizenhat éves korától tanult rajzolni és festeni, tagja lett a norvég „bohémek” csoportjának, megjárta Párizst, ahol impresszionista hatások érték, majd Berlinbe került, ahol elindította a berlini „szecessziót”. 1893-ban megfestette a *Sikoly* című expresszionista képét. Ezután kapcsolatba került a szimbolistákkal is.

1898-ban ismerkedett meg Tulla Larsennel, de nem lépett házasságra vele a családjában fenyegető tüdőbaj miatt. Sokat utaztak együtt Dániában, Németországban, Franciaországban, majd 1902-ben viharosan szakítottak. Munchnak ekkor kezdődött expresszionista korszaka.⁷ Munkáival világhírnévre tesz szert. A hitlerista hatalom azonban kitiltja Németországból műveit. Haza kell költöznie Norvégiába, és élete végéig, 1944-ig ott dolgozik.⁸

Az élet tánca a Tulla Larsennel ápolt kapcsolata idején született. Már a festmény címe is mutatja, hogy a tánc témája nem az öröm és vidámság kifejezésére szolgál, ugyanis az „élet forgatagát” juttatja kifejezésre, amelybe egyaránt beleszökken a férfi és nő. A festmény nem kimondottan expresszionista. Az impresz-

Edvard Munch: *Az élet tánca* (1900)

⁷ Vö. *Az expresszionizmus*. Bevezette, válogatta, fordította Koczogh Ákos. 2. átdolgozott kiadás. Gondolat Könyvkiadó, Budapest 1967. Expressionismus. In: Alscher, Ludger et al. (hrsg.): *Lexikon der Kunst. Architektur. Bildende Kunst. Angewandte Kunst. Industrieformgestaltung. Kunsttheorie*. Band I. VEB E. A. Seeman Verlag, Leipzig 1968, 653–655.

⁸ Ld. Kristó Nagy István: *Munch. Szemtől szemben*. Szerk. Detre Józsefné. Gondolat Könyvkiadó, Budapest 1983. Munch. In: Alscher, Ludger et al. (hrsg.): *i. m.* Band III., 1975, 438–439.

szionizmus – ellentétben az expresszionizmussal – a benyomásokat rögzíti és a belső érzéseket, indulatokat adja vissza színben és formában.⁹ Munch festménye inkább szecessziós vonásokat mutat. A kép 126x191 cm-es. Magasságának kétharmad részére zöld pázsitot festett. A pázsit felett a tenger horizontja látszik vízszintesen, és ebben függőlegesen tükröződik az alacsony égbolton lemenő nap visszfénye, amely megadja a kép távlatát, mélységét. Balra, a zöld pázsiton egy fehér ruhás fiatal lány alakját láthatjuk az előtérben. Jobb keze felől bimbózó virágos ág. A festmény jobb felén pedig idősebb nő áll sötét ruhában. Kettőjük között középen egy vörösruhás lány táncol egy sötétruhás férfival. Hátuk mögött a középtérben párok táncolnak félkörben.

Mint már említettük, a kép egésze nem a táncolók örömet fejezi ki, hanem azt, hogy milyen a férfi és nő kapcsolata az élet forgatagában. Kristó Nagy István szerint a bal oldalon álló fehér ruhás lány mintegy várja, hogy ő is sorra kerüljön a táncban, a jobb oldali sötétruhás nő a pártáncból kiállt idősebb asszonyt jelképezi.¹⁰ Azonban a kép hangulatát legjobban a korondi festőművész és költő Páll Lajos *E se tánc?*¹¹ című verse fejezi ki:

E SE TÁNC?

semmi se

semmi se

semmi se

tánc

E se tánc?
 mégse tánc?
 Homlokránc,
 szoknyaránc,
 e se tánc?
 Mégse tánc?
 Nagypám is járta,
 az apám is járja,
 ebbe sajdult annyi ósöm
 időt-táncolt lába.
 E se tánc?
 Mégse tánc?
 Ahol én járom a táncot,
 medve vitte már a láncot,
 minden láncszem
 szénabuglya,

erdők fűje abba dugva,
 e se tánc?
 Mégse tánc?
 Gatyakorcán tetűvirág,
 fejére fordított világ,
 mégse tánc?
 E se tánc?
 Kedvesemnek fehér arca,
 setét kendő libben rajta,
 hányat libben az a kendő,
 annyi vihar kerekendő,
 e se tánc?
 Mégse tánc?
 Annak jaj, akinek létét
 nem kerékbe,
 táncba törték.

⁹ Ld. Kristó Nagy István: *i. m.* 114.

¹⁰ Kristó Nagy István: *i. m.* 119.

¹¹ Ld. Páll Lajos: *Fényimádók*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest 1970, 17.

Felhasznált irodalom

- Alscher, Ludger et al. (hrsg.): *Lexikon der Kunst. Architektur. Bildende Kunst. Angewandte Kunst. Industrieformgestaltung. Kunsttheorie* Band I–V. VEB E. A. Seeman Verlag, Leipzig 1968–1978.
- Benkő Loránd (főszerk.) et al. *A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára*. III. kötet. Akadémiai Kiadó, Budapest 1976.
- Gesenius, Wilhelm: *Hebräisches und aramaisches Handwörterbuch über das Alte Testament*. Bearbeitet von Dr. Frants Buhl. Unveränderter Neudruckde der 1915 erschienenen 17. Auflage. Springer-Verlag, Berlin-Göttingen-Heidelberg 1962.
- Kampis Antal: *Matisse*. Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata, Budapest 1964, 12. melléklet.
- Koczogh Ákos (bev., vál., ford.): *Az expresszionizmus*. 2. átdolgozott kiadás. Gondolat Könyvkiadó, Budapest 1967.
- Kristó Nagy István: *Munch*. Szemtől szemben. Szerk. Detre Józsefné. Gondolat Könyvkiadó, Budapest 1983.
- Páll Lajos: *Fényimádók*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest 1970.
- Pecz Vilmos: *Ókori lexikon*. I–II. kötet. Franklin-Társulat Magyar Irod. Intézet és Könyvnyomda, Budapest 1902, 1904.
- Révai kis lexikona. *A mindennapi élet és az összes ismeretek enciklopédiája*. A–Z. Szerkesztette Csekei Varjú Elemér. Révai Irodalmi Intézet, Budapest 1936, 328.
- Szabó Attila: *Művészettörténet képekben. A kezdetektől napjainkig*. AKG Kiadó, Budapest 1997.
- Weyden, Rogier van der: *Híres festők 4. Az életük, ihletőik és műveik. Auguste Renoir*. Eaglemoss Hungary, Budapest é. n.

* * *

Edvard Munch's Bild, *Tanz des Lebens*, das auch sezessionistische Züge aufweist, stellt nicht die Freude der Tänzer dar, sondern es zeigt wie die Verbindung zwischen Mann und Frau in dem Wirbel des Lebens ist: Das auf der linken Seite stehende Mädchen in weißem Kleid wartet darauf im Tanz an die Reihe kommen zu können, während die dunkelgekleidete ältere Frau ist schon aus dem Paartanz herausgetreten. Sehr treffend ist diese Stimmung im Gedicht des siebenbürgischen Dichters und Malers Lajos Páll von Korond ausgedrückt: *Wenn das kein Tanz ist!*

Schlüsselwörter: Edvard Munch, Tanz des Lebens, Impressionismus.